

SBURĂTORUL

REVISTĂ=LITERARĂ=SI=ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

<i>E. Lovinescu</i>	Chendi
<i>Elena Farago</i>	Poveste pentru Mihnea
<i>Măiorul Gheorghe Brăescu</i>	Select Club
<i>G. Murnu</i>	In urma-ne e lungul țintirim
<i>Gheorghe Cornea</i>	Spionul
<i>E. Aderca</i>	Interioară

CRONICI: Teatrul Regina Maria „Cocoșul Negru“

=APARE=SĂMBĂTA=

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj / COLABORATORI: ary Cluj

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Marla Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Jov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, R. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Nași, Ramiro Ortiz, Maria Pamfilie, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peitz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanilevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatias, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissaries.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profesori și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 48

SBURĂTORUL.

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

CHENDI

La șapte ani, când cenușa scriitorilor se așează în columbariile definitive ale literaturii, s'a evocat cu oarecare insistență figura lui Chendi. I s'a lăudat nu numai talentul ci și atitudinea. Morților li se cuvine adevărul; pe dânsii nu-i mai atinge; noi putem trage însă o învățătură din naufragiul unei vieți.

Inteligent, dar poate mai mult vioi, harnic, de o hărnicie risipită însă în lucruri mici, de o oarecare lectură, deși-i lipsia cu totul fundamentul umanistic și cultura latină, om de gust și de bun simț judicios fără a fi pedant, ușor fără a fi frivol, cu un talent literar ce nu l'a împins totuși până la artă, deși i-a dat o claritate suficientă, stilist intru cât nu i se simția stilul, fără idei directive dar cu intuiții sănătoase, cu un indiscutabil curaj intelectual, disolvat adese în gest și paradă, agresiv și temerar până la lipsa de probitate intelectuală—Iar Chendi avea destule calități pentru a se vorbi de dânsul; i-a lipsit totuși multe pentru a-și marca și un loc.

Viața i-a risipit activitatea în eforturi cotidiene; nu atât însă viața cât nevoia răsunetului imediat. Din plăcerea unui șgomot repetat, și-a desfăcut talentul în monedă mărunță; n'a capitalizat; n'a căutat să și însușească eforturile în cifre mari și impunătoare. Invinuim de obicei împrejurările; și sunt, în adevăr, uneori potrivnice. În afară însă de fatalități cu totul dușmăne, o voință energetică își poate organiza ea însăși împrejurările. Trăind în atmosfera pură și liniștită a unei vaste biblioteci, Chendi a avut răgazul elaborăției lente. De acolo de unde totul îl îndemna la contemplație obiectivă și la răbdare constructivă, el ieșea gălăgios și războinic, risipindu-și talentul în gesturi inutile. Și-a creat totuși o reputație de „polemist“, întreținând actualitatea prin atacuri ce păreau „superbe“, deși erau numai nedrepte, prin șgomot de cuvinte și ceartă de persoane. A lucrat deci cu materialul caduc al momentului. Impresionist, n'a ridicat impresiunea

până la o convingere robustă, sau până la o operă de artă; pătimaș, nu s'a înălțat până la nobila pasiune pentru o cauză în numele căreia ți-e permisă și in justiția. A evoluat printre oameni și opere, hărțuind și bagatelizând. S'a făcut poate temut de unii: nenorocită satisfacție. A lucrat pentru clipa trecătoare, și clipa l-a înghițit în sborul ei. Citiți acum, nu mai rezistă. Interesul e mobil, schimbându-și mereu obiectul. Micile pasiuni literare de acum zece ani s'au congelat total; paginile lui Chendi par sgură înghețată. Neavând în ele forța unei mari călduri inițiale sau a unei mari arte, n'au solidificat nici măcar scheletele victimelor lui literare, spre a le prezenta posterității ca pe o specie a unei epoci perimate... Polemist violent și temut pe vremea lui, a fost depășit cu totul. În clina moravului literar, a devenit un precursor anodin. Nu i-a lipsit nervul; a avut însă mai multă reținere, bun simț și relativă onestitate de cât îi cerea genul. Mai consecvenți, urmașii s'au lăsat în voia instinctului; iar în limbă, au captat filioanele ascunse ale verbului impur.

Inzestrat cu multe însușiri, i-a lipsit totuși însușirea esențială ce i se cere unui critic: *obiectivitatea*. Chendi s'a oprit în regiunile inferioare ale pasiunii mărunte și intolerante. N'a cunoscut superba satisfacție a înfrângerii de sine pentru a se înălța la cunoștința pură. A urât sau a iubit; din ură și iubire se poate face numai artă — niciodată critică. Lipsit de această elevație hotărătoare pentru o activitate critică, scrisul nu poate fi decât inutil, iar o viață închinată cu aplicație și convingere unei ocupații inutile nu poate fi decât tragică.

E. LOVINESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

LULU

ROMAN

Editura ALCALAY

Poveste pentru Mihnea

O dată, de demult,
De mult...
Când ajungea o sărutare
Ca dintre un fluture și o floare
Să nască alt fluture,—
De mult,
Când nici se prezicea prin timp
De trandafiri pe crengi cu ghimp
Și de omizi schimbate 'n fluturi,—
Pe o noapte grea și neagră 'n care
Nu isbutise nici o stea,
Prin cruntul zid de nori, să-și dea
Vre-unui jir de argint cărare,—
In grădinița unui vraci,
Din gingașii bobocii te maci
Ce-i deschisese o sărutare,
Născuse 'n noaptea cea mare
Și grea de neagră ce era,
Născuse 'n noaptea cea rea,
Din flori de fluturi sărutate,
Un stol de v-eți intraripate
Ce doar lumina mai cereau.
Ci fluturii, pe-atunci, aveau
In loc de-aripe, fie care,
Cite-va foi din floarea care
Li plăzmuia, duios și vrut.
Din vraja unui sfint sărut
Și din iubirea-i jertfitoare...
Căci floarea se despodobeă,
Și foile și le rupea,
Că să le facă aripi să zboare —
Si singură le da avânt
Deși știa în doru-i sfint
Că 'ndată după asta moare.

Si azi cînd bieții fluturi sînt,
 Pe urma unui crud blestem,
 Năpasta celor cari-și tem
 Grădinele de-omizi,—în fire,
 Pentru duiosa pomenire
 A sîntelor jertfiri de atunci,
 Adesea prin grădini și lunci
 Mai flutură în Mai sub soare
 Aripi de fluturi minunați
 Ce par 'c 'ar fi întraripați
 Din fermecate foi de floare....

* * *

Sî'n noaptea ceia, dintr'odată,
 In întunericul nespus,
 Născuse iar precum v'am spus,
 Un stol de viață 'naripată
 Ce doar lumină mai cerea.
 Dar noaptea neagră stăruia
 Si fluturii, zoriți să sboare
 In vraja razelor de soare,
 Nerăbdători și iuți, cum sînt
 Si astăzi încă pe pămînt
 Intraripați năzuinții,
 Cîrteau cu ciudă sau plîngînd,—
 In loc să doarmă așteptînd
 Precum îi îndemneau cuminții
 Bondari care dormeau în jur,—
 Cîrteau, în răzvrătit murmur,
 Dușmana nopte ce făcea
 Să le 'ntârzie dimineața,
 Iar unul, mai nebun, cîrtea,
 In nerăbdarea ce-l rodea,
 Și floarea care-i dase viața...

* * *

Sî'n răzvrătită așteptare
 Se tînguia nebunul stol;
 —„ O clipă doar să i dau ocol
 Grădinei înflorite 'n soare“!..

— „Eu nu pentru grădini și flori
Mi-aș risipi în lume harul...
Vreau să mă'nalț să sorb nectarul
Luminei dincolo de nori!“..

Și'n noaptea ce 'necă grădina
Iși năluceau doritul sbor,
Infiorați de acelaș dor;
„Lumina! De ar veni lumina!“..

Visînd să-i soarbă din nectar
Si dincolo de nouri unii,—
De și nu cunoșteau, nebunii,
Nici raza lămpilor măcar...

Ci iat-o flacără roșcată
Ce'și revârșea de sus un șir
De raze toars în șubred fir
Către grădina 'ntunecată.

* * *

— „Răsare soarele !.. Spre soare,
Să-i soarbem razele de zori “!..
Și încordate 'n dulci fiori
Se 'ntind aripele de floare.

— „Opriți!.. le strigă și se-arată
Un fluture bătrîn, — opriți, —
De vreți aevea să trăiți
In ziua cea adevărată !..

De vreți-să știți ce-i dimineța
Și ce-i nămiezul unei vieți,
Bieți orbi, uimiți de ce vedeți,
Să nu-mi nesocotiți povăța!..

Destindeți încordarea vană,
Copii neștiutori de rău,
Lăsați opaițul de său
Să 'și ardă flacăra dușmană

Căci vraciu tinde dinadins
 Momeli de raze 'nșelătoare
 Aripelor neștiutoare
 Ce fără 'de vreme s'au întins !..

Și colo sus după fereasta
 Din care vă momește acum.
 Opațul vă sapă drum
 Spre nopți mai negre decât asta "

*
 *
 *

Dar își curmă pripit cuvîntul
 Sburînd după nebunul stol
 Ce 'și luase vînt și da ocol
 Luminei soră cu mormîntul.

Și ne avînd cînd pierde clipe
 Se aruncă nebun în foc,
 Și-l stinse dar căzu pe loc
 Un biet schilod fără de aripe.

— ... „Veniți, copii!.. și nu-i nevoie
 Să vă măhniți că nu mai sbor
 Și nici să plîngeți dacă mor
 Căci m'am jertfit de bună—voe

Și nimeni nu va ști'n grădină
 Că hîdul vierme tîrîtor,
 Ce voi mai fi pîn'am să mor,
 S'a osîndit fără de vină...

Veniți!.." dar își curmă cuvîntul
 Căci cei care păreau că vin,
 Cu sufletu de-obidă plin,
 Să-i capete bine-cuvîntul,—

Se repezără crunt, strivind,
 Cu fragedele-aripe de floare
 Si bicuind fără de cruțare
 Mereu, pîn'l'au văzut murind...

Iar cînd din ceru'ntunecat
 Clîpiră 'ntîii ochi de zori
 Si ucigaşii sburători,
 Uitîndu-şi crîncenul păcat,

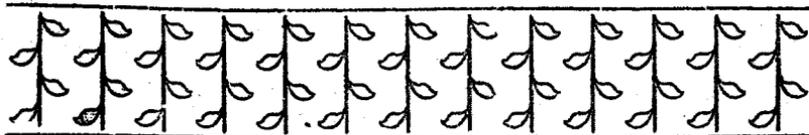
Se, avîntau nebuni spre soare,—
 Un vînt, ce şoşotea plîngînd,
 Le smulse aripile 'ngîinînd
 Blestemul fără deslegare

Ce prefăcu pe loc în hîde
 Omizi ce semănau leit
 Cu stîrvul sfîntului jertfit
 Tot stolul ce-i fusese gide...

Si pîn 'acuma pe pămînt
 Omizile nu poş să sboare
 Si nu se ating de nici o floare
 De cît în drumul spre mormînt

Cînd prea tîrzia 'ntraripare
 Le schimbă 'n fluturi ce'n grădini
 Cerşesc sburînd din floare'n floare
 Izbava strămoşestii vini...

ELENA FARAGO

SELECT CLUB

— SCHIȚĂ —

- „(viu interesat) Ce ai făcut la poker, Nae?”
- „(nepăsător) Am ciupit ceva“.
- „(vesel). Bravo!.. Mult?”
- „(neglijent) Vre-o nouă sute.
- „(îngrijat) Te așezi la șămen?”
- „(superior) Aș!”
- „(convins) Foarte cuminte!.. Dă-mi și mie trei poli.
- La joc nu ți-aș fi cerut... știi de ghinion“.
- „(scurt) N'am!
- „(repede) Dă-mi, că m'am curățat de o mie de lei și poate mă refac“.
- „(retras în găoace) M'am jurat că nu mai dau la nimeni“.
- „(scai) Dă-mi de cabulă, că tu ești norocos“.
- „Nu, monșer... la nevoie... unui prieten... dar ca să joci.
- „(slăbind) Atunci dă-mi doi poli să mă uc acasă“.
- „(logic) Ce să te mai duci acasă după cete: i curățat“.
- „(confidențial) Dă-mi zău... m'așteaptă evasta s'o duc la cinematograful. Pe onoarea mea... să fie al dracului cîn'te minte“.
- „(sever) Nu. N'ai idee cât îmi pare de bine când vă curățați, tu și Mitică. Jucați ca niște mazete“.
- „(fatalist) Când nu e noroc...“
- „(disprețuitor) Ce noroc Ați îmbătrânit în club și tot proști ați rămas. Șămenul nu se joacă cum îl jucați voi. Eu nu risc un pol până nu calculez ce are să se întâmple cu el. Pun un pol, las paroli; dacă bat, merg ție cu inițiala și iar las paroli. Cum am făcut o sută, două de lei, adio și n'am cuvinte“.
- „(fript) Dă-mi barim un pol de trăsură“.
- „(capabil)... pe urmă la joc trebuie să fi și puțin *psicolog*... Să nu-ți scape bancherul din ochi... să-i studiezi toate mișcărilor...“
- „(resemnat) Fugi, frate, e norocul!”
- „(doctoral) Nu e norocul, dom'le. Din momentul ce ai făcut bancul, o luptă de șarlatanie se angajază între d-ta și bancher. Trebuie să-i observi toate mișcărilor: cum ridică cartea, cum o filează, cum se pronunță și să urmărești seria de pontă“.
- „(disperat) Ascultă, Nae, nu fii măgar... dă-mi zece

ei , că ți-i dau imediat, pe onoarea mea... ce nu ți-e rușine?"

— „(apropiindu-se de joc) Eu pariez cu tine, că numai după cum pronunță bancherul „dau, dau carte sau carte dau“, că altfel n'are cum, eu știu la sigur ce puncte are“.

— „Fugi, frate“.

— „Nu mă nșel niciodată... absolut niciodată.“

— „pierzând orice nădejde) Zi mai bine să ne aducă câte un sprit și o bucățică de brânză... Tu nu mănânci nimic? Mie mi s'a făcut foame al dracului“.

— „(pasionat cu ochii la joc) Stai că mănânci la mine“.

— „Cum o să merg tocmai la Făgădău... ce, îți bați joc de mine?!“

— „(transfigurat) Taci... serie de pontă, uite să vezi... cât e la banc?“

— „(crupierul impasibil) Două mii șase“.

— „(hotărât de moarte) Banco!“

— „(crupierul impasibil) Nouă la banc!“

— „(injectat) Stai, domnule crupier,.. nu te pronunța d-ta. Ori atunci băgați-ne și mâna în buzunar, luați-ne tot, că așa merge aici, pe jăcmăneală“.

— „(crupierul impasibil) Ce s'aștept, domnule Nae... ați cerut bancul“.

— „(gata să plângă) S'aștepti domnule, poate am de gând să iau pe cine-va“.

— „(prietenul satisfăcut) să iei pe Davila din perete... fire-ai al dracului de tâmpit să fii!“

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

În urma-ne e lungul țințirim

In urmă ne e lungul țințirim
 In care suni mormintele amintirii ;
 Adeșea-ori pe-a locuri ne oprim
 Și în taină plângem umbrele iubirii.

Dar un mormânt ce apasă mult mai greu
 Se pierde în zare tot mai înnoptată
 Sub lespede-a-i de marmură sunt eu,
 Copilul care te-am iubit odată.

Copilul care odată te-am iubit
 Și te-am crezut ca pe supremul bine
 Chiar în mormânt mai sânger, pocăit
 Că te-am iubit și te-am crezut pe tine.

G. MURNU

S P I O N U L

După ce m'a rănit a doua oară am fost internat în ziua de 20 Noembrie 1916 în Spitalul Brâncovenesc unde auzind de nereușita trupelor române de a separa armata Kuehne de cea a generalului Kosch. m'am gândit de îndată la o retragere spre Siret, căci altfel de poziție nu mai găseau pentru rezistență.

Eram rănit greu, cu piciorul sfărâmat de trei gloanțe și mă frământam ceasuri întregi să găsesc mijlocul de a mă evacua spre Moldova.

În ziua de 20 Noembrie 1916, vine la soția Comandantului Pieței un elev de administrație, care cu un aer misterios îi șopti: „Doamnă, nemții sunt la marginea capitalei; Domnul Colonel a plecat cu automobilul spre Iași; D-v. vă strângeți ce aveți mai de preț și veniți la Comanduire, unde vă așteaptă o mașină cu care veți pleca“. Apoi, neținând socoteală de spaima Doamnei, pune mâna pe telefon și sunând, cere Ministerul de Războiu. Simulând că vorbește cu cineva, urmă la telefon următoarea conversație: „Alo! aci Popescu. Da! Casa Comandantului Pitești. Domnul Secretar General acolo? I-am spus Doamnei Colonel! Da! Da! Sătrăiți!“.

Conversația era ascultată cu interes de o Doamnă Leontopol, a cărei bărbat își scrintise un picior și era internat la spital, chiar într'o cameră cu mine.

— „Domnule, îi propuse Doamna, spunea că ai o mașină care pleacă spre Moldova. Bărbatul meu, care e bolnav în Spitalul Brâncovenesc, ar vrea să se evacueze cu orice ocazie ar găsi. Dacă ai două locuri în mașina cu care pleci, plătim cât ceri și mergem cu d-ta“.

— „Cu plăcere Doamnă“ răspunse militarul.

— „În cazul ăsta până se pregătește Doamna Colonel, mergem la Spital unde vom vorbi cu bărbatul meu“.

— „Și asta se poate“.

Au plecat la Spital unde nu era voie să pătrundă nimeni; Doamna Leontopol, având însă protecție, obținu și pentru cel care venise, permisiunea de a intra în Spital. O doamnă care-i întâlni pe sală îl întrebă cine este și ce caută.

„Sunt fiul Președintelui Curții de Apel din Craiova și vreau să evacuez pe d-nul Leontopol cu automobilul meu, căci nemții sunt la Jilava“.

— „Salonul 3 la stânga“ îl lămurii d-na. „Chestia cu nemții n'o prea cred, căci aseară văzui 3000 de prizonieri trecând pe aci“, mai adăugă plecând pe

Individul intră în salonul nostru începând să vorbească pe șoptite cu d-l Leontopol. Ascultăm cu atenție de ce este vorba și auzii fraze întretăiate ca : Nemții la Jilava,.. Evacuare,.. Automobil.. 2 locuri etc.

Pe mine mă preocupă în cel mai mare grad ideea evacuării și sperând să profit ceva dela omul care tot pomenea de evacuare și automobil, după ce termină conversația cu d-l Leontopol îl chemai la patul meu : Mă rog cine ești d-ta ?

— „Ambrozie Jorj, se recomandă.

— „Ambrozie ? Nu cumva ești rudă cu Sublocotenentul Ambrozie dela Bârlad, îl întrebai.

— „Ba-i sunt frate chiar“.

— „Bravo Domnule„ strig, „ce noroc pe mine ! Eu am copilărit cu dânsul și-mi spunea că mai are frați la București. Atunci noi suntem ca și prieteni“.

Ii cerui un loc în automobilul lui, dânsul însemnă ceva pe hârtie și-mi spuse că la ora 1 să fiu gata că vine cu mașina să mă ia.

După vre-o cinci minute dela plecarea „salvatorului“ nostru, veni un agent al comendurii, care cercetă deaproape acțiunea individului în spital. Ne lămuri că e un ovrei care face spionaj pentru nemți, că a lansat șvonuri tendențioase și comunica cu germanii prin telegrafia fără fir etc...

— Dumnealui a spus că îl cunoaște și că îi e prieten din copilărie, interveni un căpitan Popescu, care zăcea rănit într-un pat alături de mine.

— „Cum se poate ?“ se miră agentul.

— „Am cunoscut pe un frate al lui, unul Ambrozie cu care am fost coleg de școală“, zic. „Era din orașul Bârlad de unde sunt și eu“.

— „Păi, ăsta e fiul Președintelui Curții de Apel din Craiova“ interveni d-na Răceanu.

— „Atunci nu e frate cu Ambrozie“, zic eu, pentru că nici nu-l cunoșteam personal pe omul ăsta.

— „Ce tot îmi îndrugi, Domnule“, se supără căpitanul Popescu zis Lumină ; „ ai curajul faptelor. Ești prieten cu el, aveți afaceri împreună, a vrut să te evacueze și acum te dai în lături. Să se isprăvească odată cu trădătorii de țară, mormăi inciudat căpitanul, cu vocea lui aspră și groasă.

Agentul ne luă la fiecare declarații ; D-na Leontopol scrise în declarație că individul în chestie m'a căutat pe mine la spital și că eu am rugat-o pe d-sa să intervină a i se da drumul înăuntru, ceiace a și făcut imediat

Apoi reprezentantul Pieței plecă să raporteze cazul superiorilor.

• •

Pe la ceasurile două după prânz, intră în camera noastră Directorul Spitalului însoțit de vre-o opt soldați din jandar-

meria pedestră, cu baionetele la armă, cu cartușierele pline de gloanțe, îmi înconjurară patul și nu mai lăsară să se apropie nimeni de mine. Apoi directorul îmi ceta următoarea adresă a Comănduirii Pieței către Spital.

„Luați măsuri a izola pe sublocotenentul Cornea Gheorghe, care a fost dovedit făcând spionagiu cu individul Zelfer Avram în favoarea germanilor. Vă trimit și o secție de 32 oameni înarmați spre a împiedeca evadarea numitului Sublocotenent“. Com. Pieței Colonel...

Ascultai în tăcere ordinul de arestare.

— „Domnule Director, vă rog să-l mutați într'o cameră izolată“ strigă indignat căpitanul Popescu.

— „Azi nu pot, d-le Căpitan, dar mâine cu siguranță că-l mut“, îi promise directorul plecând și lăsându-mă cu garda. În adevăr, a doua zi, m'am pomenit ridicat și dus într'o cameră subțică, fără ferestre, fără calorifer sau vre-o sobă, pe un pat de scânduri. Salteaua și pernile mi le luase îngrijitoarea spitalului, d-ra Gherghel, o femeie mărunță, negricioasă și cu o gură mai rea ca o mitralieră nemțească. Am cerut să-mi lase ușa deschisă pentru a avea lumină în mormântul în care eram vârat. Două sentinele înarmate mai bine ca un soldat de pe front, erau postate la ușe, iar lângă pat o a treia fuma și scuipa drept în peretele de lângă patul meu. Toate hărțile mele fură scotocite, rubedeniile și frații care mă vizitaseră, erau obligați să-mi vorbească de afară. Orice scrisori primite, trebuiau trimise Comănduirii și apoi veneau la mine sau mai bine zis n'au mai venit de loc.

Numai bietul doctor Bardescu care mă opera se interesa de mine de aproape și lua în bătaie de joc pe cei cari se purtau atât de hain.

„Ei nu văd că trebe să te întoarcă cu ciarșafurile și că ai răni excepțional de grave? Ce dracu mai iau măsuri contra unui om pe jumătate mort?“

Am așteptat vre-o două zile să văd dacă vine cineva să mă ancheteze, când soldații cari mă păzeau, îmi spuseră că toate autoritățile au plecat la Iași, iar ei au ordin să mă predea Comănduirii spre a fi închis în fortul Domnești.

De dimineață mă pomenesc cu sergentul Vodă (înaintat pe frontul dela Argeș) și cu un caporal din compania mea.

— „Să trăiți Domn Sublocotenent! Am văzut în noaptea ceea când v'a rănit. Suntem cu compania în retragere și toți soldații sunt la poarta spitalului și întreabă de d-v.!“

Le istorisii pățania mea și bufniră de răs.

— „Haideți la poliție sau comenduire“, mă povăui Vodă; „avem o căruță cu noi; de acolo cred că o să vă dea drumul“.

— „Nu se poate d-le sergent“, interveni sentențios un căprar de jandarmi care asculta conversația noastră. Avem ordin să-l ducem la închisoarea Domnești“.

„Ia dute dracului, mă colivarule, că te altoiesc cu câte-va

scotoalce de vezi stele verzi!" îl amenință Vodă; apoi amândoi camarazii mei de luptă și de suferință îmi ajutară să mă îmbrac și ridicându-mă pe sus, mă duseră la căruța ce aștepta la poartă, cu compania mea.

Când am văzut-o m'a podidit lacrămile; din 285 de oameni, mai rămaseră 75!

La eșirea mea pe poarta Spitalului își scoaseră capelele din cap, „Ce faceți moșulică? le strigai“. Să trăiți, bine! (Auziți! Retragerea din 1916 și bine! Dar așa e românul. Pentru el totdeauna e bine, chiar când e rău).

Escortat de jandarmi de jur împrejur și cu compania coloană de marș după mine, am pornit în zdruncinările căruței la Comenduirea Pieței. Pe drum mulțime de curioși întrebau cine sunt! „Un spion al nemților!“ răspundeau jandarmii.

„Ăla care a vândut planul luptei dela București?“

„Da!“

„Mă, da mari porci sunteți!“ se 'nfurie Vodă „Marș cu garda de aci că vă ia mana dracului!“ Jandarmii despresurară căruța, dar veneau în urma ei.

La Comenduire ne eși înainte un caporal ovrei, beat mort, care îngână:

— A hă! ați venit dija cu spionul? Merjiți la Dumnești“. Deodată auzii vre-o doua plesnete și ovreii se sbătea sub roatele căruței.

„Na iudă, mai vorbește dacă ți dă mâna!“ isbucni Vodă care-l palmuise strașnic. „La poliție!“ porunci sergentul infuriat.

Iar pornirăm la drum. Compania nu vroia să mai plece înainte spre Pantelimon cum aveau ordinul, ci mă urmă, până când trebuia să fiu eliberat și apoi să mă ia cu dânșii în retragere.

Am trecut pe calea Victoriei. Bătea un vânt rece, Turnurile din jurul Bucureștilui încetaseră zgomotul lor groaznic, iar lumea aștepta înfrigurată sosirea inamicului. Pe străzi lipite afișe, prin care Prefectura Poliției anunța că: „Germanii să fie primiți cu lămpile aprinse la toate casele“.

Ajuns la Prefectura Poliției, câți-va soldați mă ridicară să mă ducă la Prefect care era un General de rezervă.

Acesta tocmai se dădea jos pe scări și nici nu voi să stea de vorbă cu mine.

— „Domnule Prefect! sări cu gura Vodă“, dacă nu-i dați drumul îl luăm noi cu deasila.

— „Ma moșulică, pun să te închidă acum“, îl amenință manieratul f. st. general român

— „Și eu pun compania să tragă în poliția D-v. zece salve!“ îi strigă Vodă furios.

— „Domnule, îmi zise generalul. Din momentul ce te tratează așa țara, deși ți-ai rupt oasele pentru dânsa, ce tot

mai cauți să te evacuezi în Moldova? Stai aci că nu te mănâncă nemții!”

— „Nu pot Domnule General; mă duc după autorități să lămuresc chestia cu spionajul“. În momentul acela apărură la cancelaria jandarmilor pedestri căpitanul M. care îmi zise: „Cunosc chestia d-tale și cred că e eroare la mijloc; Poți pleca cu compania, dacă nu vrei să rămâi în spital“.

Soldații îmi pregătiră un culcuși de paie mă înveliră cu două pături și o luarăm pe calea Victoriei spre șosea, ca de acolo să luăm drumul Moldovei, unde noi faptele de războiu și noi suferinți ne așteptau.

Pe calea Victoriei, ofițerii „bolnavi“, cuconițe nostime, și alte simandicoase mutre, așteptau cu flori „civilizația și organizația germană“.

1917 Ianuarie 10, Spitalul Sf. Spiridon, Iași

GHEORGHE CORNEA

INTERIOARĂ

*Când am strigat cu voci pasionale
Din orga mea haotică să vii —
Tipau dorințele ca fiare torturate,
Urlau viorile de fontă, discordate —*

*Și inima, din drumuri depărtată,
O roată'n șuer, se rostogolia, aci.*

Dar ai venit —

Intârziată —

Din recunoștință parcă...

Și iată :

Găsit-ai orga amușită, ca o arcă

Pe care animale moarte o încarcă —

Și într'o parte roata răsturnată

Cu, din adânc, obada care a plesnit.

F. ADERCA

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: „COCOȘUL NEGRU“

„Cocoșul negru” este, în realitate, o tragedie. E tragedia unui suflet. A sufletului. Și de aceea trebuie considerată ca o lucrare de seamă.

„Cocoșul negru” însemnează presimțirea rea, cântecul soartei blestemată. Credița în soarta rea este temelia poemului. Cocoșul negru cântă la nașterea eroului Nenoroc, ceiace înseamnă că toată viața lui Nenoroc, orice ar face dânsul, va fi nenorocită. Întâia nenorocire este că născându-l pe el, mama moare. Un semn mai mult deci că cocoșul negru a cântat la nașterea lui, că s'a născut în zodie blestemată. Cocoșul negru cântă iar și tatăl lui Nenoroc moare ucis, iar Nenoroc, împreună cu fratele său, născut în ceas bun, e aruncat în închisoare și osândit la spânzurătoare.

Nenoroc e în închisoare și-și așteaptă moartea. În locul călăului însă se pomenește cu vistiierul, sub chipul căruia e ascuns Diavolul, care îl scoate din temniță, îi dă aur, îi va da plăceri, îl va îndemna la fel de fel de păcate, pentru a-i lua sufletul. În clipa când pleacă Nenoroc cu Diavolul, apare Arhanghelul care îi făgăduiește fericirea veșnică dacă îl va urma pe dânsul.

Aici e greșala grea a tragediei. Nenoroc este ursit diavolului, fiindcă i-a cântat cocoșul negru când s'a născut. Deci orice ar face al diavolului va fi, Atunci ce nevoe mai e să-l ademenească diavolul? Nu e nevoe. Nenoroc va merge singur pe calea răului, fiindcă așa i-e scris. Tocmai Arhanghelul ar trebui să-l ademenească sau să caute cu orice preț să-l smulgă din ghiarele soartei rele. Arhanghelul ar trebui să ia rolul Diavolului îndemnându-l mereu să facă bine și Nenoroc, prin ursita sa, să facă totuși mereu rău.

D. Eftimiu însă pare că urmărește altceva. Diavolul și Arhanghelul nu sânt personificarea Răului și a Binelui. Sunt numai exteriorizarea pornirilor, spre rău sau spre bine, ce se luptă în sufletul lui Nenoroc. Tentațiunile Diavolului nu vor trebui de-i privite ca venite din partea reprezentantului Răului; trebuie privite ca personificarea gândurilor ce răsar în sufletul lui Nenoroc îndată ce se află într'o situație nouă. Deasemenea și chemările Arhanghelului nu sânt decât Binele ce se ascunde în adâncul sufletului acestui om ursit Răului.

Astfel privit „Cocoșul negru”, firește, numai suferă de inconsecvența de concepție amintită. Suferă însă totuș de greșeli de expresie sau sensibilizare nu mai puțin grave.

Căci, dacă Diavolul și Arhanghelul nu sunt decât personificarea sau exteriorizarea frământărilor lui Nenoroc, atât unul cât și celalt ar trebui să apară sau veșnic sub același chip, sau să nu apară niciodată sub chipul convențional de Diavol și de Arhanghel. Altfel e inevitabilă o confuzie dăunătoare clarității ideei, confuzie care este cusurul mare al tragediei d-lui Eftimiu. De aceea îți face impresia, uneori, că

subiectul covârșește puterile și cugetarea autorului. Și de aceea, în „Cocoșul negru“. Diavolul și Arhanghelul, cu cât înaintează poemul cu atât par mai mult personaje de melodramă, fără un înțeles adânc, simbolic.

O valoare excepțională capătă „Cocoșul negru“ prin eroul său Nenoroc, un personajiu adânc omenesc și tragic, în concepție ca și în realizare.

Nenoroc, predestinat răului, trebuie să aibă o viață de păcate îngrozitoare. Ca să poată avea femeea ce o dorește, e împins de soarta lui rea să omoare pe iubitul acelei femei; și totuși nu se poate bucura de dânsa. Ca să-și astâmpere foamea soarta îl silește să omoare pe un nenorocit. Sădind răzvrătire în sufletele celor obișnuiți de nevoi, își pierde avutul câștigat prin muncă amară. Zugrumat de decepțiile vieții e mânat să-și curme singur zilele. Degeaba se sbate veșnic degeaba încearcă să scape din ghiarele soartei. Blesstemul cocoșului negru îl urmărește pretutindeni.

Și totuși într'însul trăește mereu dorința „zărilor albastre“. Și totuși nădăjduște neîncetat. După fiecare păcat pornește înainte, spre necunoscutul tainic, spre viitorul dela care așteaptă veșnic ceva.

Teama cu care privește Nenoroc în vâltoarea vieții, tremurările, îndoelile și remușcările lui sunt adânc omenesti. Printr'însul vorbește sufletul nostru, al tuturor, sufletul îngrozit în fața vieții imense, în fața lumei străine, Nenoroc, ca și noi, își dă seama de zădărnicia sforțărilor lui și totuși lupă mereu, se svârcolește se chinuște.

Prin Nenoroc «Cocoșul negru» înteste să dea o formă mai deslușită unor taine puțin deslușite ale sufletului omenesc, să statornicească clipele de îndoială chinuitoare ce simțim în fața viitorului misterios, să intruzeze pornirea și dragostea de «zările albastre» spre care toți râvnim necontenit.

D. Eftimiu, în „Cocoșul negru“, a atacat un subiect mare. Nu l'a cristalizat încă pe deplin. Ne-a dat o operă frumoasă, dar încă nedefinită. O operă de cugetare până să ia forma definitivă, trece prin multe ipostaze. „Cocoșul negru“ e o astfel de lucrare. D. Eftimiu o va cizela, o va frământa încă, negreșit, de multe ori. Ii va da forma desăvârșită ce trebuie s'o aibă pentru a fi pusă printre operele mari literare.

L. REBREANU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

A PĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCAȚAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

⊙⊙⊙⊙ **ION** ⊙⊙⊙⊙

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura **ALCALAY**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem
de interesantă, cu peripecții palpitante,
Intr'un volum elegant de peste
250 pagini.

6 LEI

Editura **ALCALAY**